

трѣбваше да се отблъскават всички обвинения въ филетизъмъ, които се сипѣха тъй безразборно върху насъ отъ гръцка страна, когато цѣлата православна църква бѣ смутена и неразбираше, защо българската църква се отдѣля отъ цариградската патриаршия,—тогава, може би имаше смисълъ да се поддържа, че ние не сме никакви схизматици, че за никаква цѣна нѣма да промѣнимъ облъкото на своето духовенство, че нашата църква е точно и абсолютно толкова православна, колкото е православна самата гръцка църква. Обаче въ основата на това наше твърдение, въ смисъла на цѣлата наша църковна борба, лежеше голѣмата национална идея: да се служи въ храмоветѣ на *български*, да имаме *родно* духовенство, да се *самоопредѣлимъ* и да се *обединимъ* по *вѣра* въ *една българска църква*. Нашитѣ национални и вѣрови интереси ни диктуваха да се отцѣпимъ отъ гърцитѣ, които ни скубѣха безпощадно, разнебитваха народа ни, държаха ни въ пълно невѣжество и ни елинизираха. Но едновременно съ това ние не трѣбваше да скѣсваме съ „православието“ на гръцкия цариградски патриархъ, за да не загубимъ всѣка надежда за протекция отъ страна на *православна* Русия. На този пунктъ тъкмо се сблъскаха задълженията на Народнитѣ и църковнитѣ наши водачи, и тѣ застанаха на горното становище. Врѣмето, обаче, дойде издѣлно да промѣни това наше становище. Руситѣ, като не участвуваха въ събора срѣщу българитѣ, не взѣха рѣзко становище по нашето схизматичество. Нѣщо повече: тѣ дори допущаха българското духовенство да служи въ руски храмове, покровителствуваха църковно и политически, ратуваха за освобождението ни и, бидейки въ България, извършваха богослужение съвмѣстно съ българско духовенство, начело съ български митрополити (Методи Кусевичъ при шипченскитѣ тържества, освещаване руската църква въ София и др.). Ако не ни дѣлѣше отъ гърцитѣ езикътъ, може би, до сега щѣхме да имаме съвмѣстна служба между български и гръцки митрополити, за каквато до днесъ живо копнѣятъ нѣкои стари иерарси, като Симеона Варненски и Василия Доростоло-Червенски, и по този начинъ, може би, обвиняването ни въ схизматичество щѣше да се изпари и дори съвършено щѣше да се забрави. Огнотенията ни съ гърцитѣ, обаче, се развива въ противоположно направление. По-рано антигръцкото движение, а по-сетнѣ неустойката на договора и междусъюзническата война, както и сегашната последня всестѣтска война наложиха върху отношенията ни печата на отдалечението отъ гърцитѣ поне за нѣколко десетки години. Копнежитѣ на старитѣ наши иерарси да се „помирятъ“ съ „православната“ гръцка църква, та тогава да умратъ „спокойно“, очевидно ще останатъ, за голѣмо наше съжаление, една недостижима за тѣхъ мечта, която би добила осъществение, може би, едва въ задгробния имъ животъ. Днесъ, обаче, или пъкъ въ близко бъдеще това неще да може да стане. Даже, ако нѣкой пожелае изкуствено да ни обедини чрѣзъ вдигане схизмата, ние, всички православни българи, ще възстанемъ като единъ човѣкъ и ще поискаме да си останемъ както сме си били, „схизматици“; да умрѣмъ въ вѣрата, въ която умрѣха нашитѣ бащи, съ които ние не ще се откажемъ да сподѣлимъ задгробнитѣ, райскитѣ чертози, вмѣсто да се отдѣлимъ отъ тѣхъ и да издѣйствуваме само за себе си „спокойствие“ въ лоното на гръцкото „православие“.

Но не сж само духоветѣ на нашитѣ бащи, които ни призоваватъ да останемъ и занаярѣдъ „схизматици“. Въ Тракия, Македония и Добруджа живѣятъ сжщо такива като насъ българи, „схизматици“. Тамъ се намиратъ незабравимитѣ епархии пелагонийска, охридска, велешка, скопск, струмишка, дебърска, маронийска и части отъ доростолочервенска и варнопрѣславска. Нашитѣ сънародници отъ неосвободенитѣ земи искатъ да живѣятъ съвмѣстно съ насъ. Но насъ ни дѣлятъ веригитѣ на робството, дѣли ни модерната „справедливостъ“, наложена ни отъ великитѣ грѣшници на версailската конференция, дѣлятъ ни ножътъ и ятагана на сѣвернитѣ, западнитѣ и южнитѣ наши съсѣди. Ще скѣсваме ли и духовно обще-